

HRONIKA

stanovišta no što je to u dosadašnjoj kulturnoj praksi bio slučaj. Naime, samoupravno sporazumevanje i dogovaranje između onih koji kulturu stvaraju i onih kojima je ona namenjena moguće je realizovati isključivo u skladu sa amandmanskim osnovama i principima, iz čega proizlazi da proizvođačima u materijalnoj sferi mora biti omogućeno da sami odlučuju i o sredstvima koja se koriste van radne organizacije. u oblasti kulturno-umetničkog stvaralaštva. Kulturna politika u interesnim zajednicama bila bi na taj način najcelovitije kreirana shodno interesima radničke klase i jedino u takvim programskim okvirima realizovala bi se u najvećoj meri osnovna zamisao o samoupravnom delovanju pisaca, i kao stvaralaca i kao organizatora. Izvesno je da se tek kada budu oživotvorene ovakve idejne postavke može očekivati da novčano i materijalno vrednovanje rada pisaca neće biti prepušteno samovolji pojedinih izdavača, urednika ili pojedinim strukturama administrativnog aparata, već će, kao što je rečeno, biti regulisano jasnim samoupravnim sporazumima.

Pisci-komunisti zalažu se za novi tretman književno-umetničkih dela, smatrajući da je u samoupravnom i socijalističkom društvu nedopustivo i dalje vrednovanje tvorevina prevashodnih estetičkih kvaliteta, kao robe, po neizvesnim tržišnim aršinima.

Primarni zadaci pisaca-komunista u današnjem trenutku društveno-ekonomskog, političkog i kulturnog života odnose se na efikasno uklanjanje svih postojećih birokratskih i tehnokratskih stanja i odnosa u književnosti. Aktiv će se zalagati da obezbedi i poveća uticaj pisaca i njihovo samoupravno učestvovanje u izgrađivanju koncepcije i programa i ostvarivanju programa u redakcijama izdavačkih kuća, časopisa, redakcijama književnih priloga u pojedinim listovima, u umetničkim redakcijama radija i televizije, kao i u pozorištima. U programskim postavkama kazuje se da su pisci-komunisti dužni da, zajedno sa drugim društveno-političkim faktorima, čitav književni i kulturni život usmeravaju u pravcu opšteg socijalističkog društvenog razvika i negovanja najviših idejnih, moralnih i estetičkih zahteva i težnji radnih ljudi.

Pisci-komunisti podržali su jednoglasno stav da se organizacije pisaca u složenim aspektima višenacionalnih literatura moraju temeljiti na zajedništvu i samoupravljanju, te da je svako organizovanje u izolovanim nacionalnim okvirima antisocijalističko i antisamoupravno. U oblasti prevodilaštva, rečeno je, mora se i nadalje voditi kontinuirana i smišljena akcija i za tu svrhu potrebno je obezbediti stalna i značajna materijalna sredstva.

Izrazivši punu podršku zalaganju da organizacije pisaca (što se prvenstveno odnosi na DKV i Aktiv pisaca-komunista) moraju obezbediti svoje važne društvene funkcije u odnosu na delovanje postojećih kulturnih i obrazovnih institucija, predsednik DKV, Šandor Bogdanfi, ukazao je na neophodnost prethodnog jasnog i efikasnog determinisanja organizacije pisaca u odnosu na svoju strukturu, to jest položaj, delatnost i ponašanje svojih članova. No, da bi to bilo ostvareno, nužno je obezbediti Društvu književnika Vojvodine *elementarne radne uslove za delovanje*, kao što su prostori je Društva, neophodna administracija, telefonski aparat i dr. Zaista je krajnje vreme, po rečima sekretara Aktiva, Tomislava Ketiga, da se obezbede osnovni i normalni uslovi za egzistenciju jedne društvene organizacije sa nesumnjivim potencijalnim političkim, a ne samo umetničkim deistvom, jer to može ubuduće imati i svoje šire negativne političke implikacije.

Imajući na umu toliko puta učinjene kritičke napomene o nedovoljnoj informisanosti pisaca o radu Uprave Društva, potreba za jednakim stepenom informisanja pisaca stvaralaca u jednoj višenacionalnoj literaturi kao što je vojvođanska i, najzad, pojačanim interesom ne samo za estetsko, već i za idejno-političko delovanje pisaca i Društva, književnik Pavle Popović predložio je pokretanje glasila Društva književnika Vojvodine.

Vasilije Kalezić ukazao je na značaj potrebe da Aktiv pisaca-komunista priđe, daleko analitičnije i sveobuhvatnije no što je to rađeno do sada, problemu marksističke kritike. On je izrazio bojazan da se primena marksističke kritike zbog toga još uvek lakše sprovodi na primerima književne prošlosti nego savremenosti a na primerima književne sadašnjosti više na pojave, odnose i atmosfere oko umetničke tvorevine. Neosporno je da marksistička kritika mora izgraditi takve kriterijume vrednovanja literarnog stvaralaštva, koji bi onemogućili sve oblike monopola, privatizacije, klikaštva, manipulacije, tržišne i druge stihijnosti u kulturi i umetnosti. Ali, marksistički kriterijumi vrednovanja se po svojoj prirodi ne iscrpljuju time, ne tiču se samo pitanja konstelacije u kojima se određena estetska struktura uspostavlja i traje, već složenog procesa iznalaženja, tumačenja i prosuđivanja estetičkih i idejnih vrednosti imanentnih estetičkom predmetu.

Neophodno je, kaže se zatim u tezama o položaju pisaca u samoupravnom društvu, naučno i dokumentovano izvršiti kritičku revalorizaciju književnog nasleđa, definitivno onemogućiti nacionalističke i druge manipulacije našom kulturnom prošlošću i reafirmisati humanističku, slobodarsku tradiciju koja je bila i ostala jedina autentična kulturna vokacija svih naših naroda i narodnosti.

Predloženo je da se u okviru Aktiva pisaca-komunista oformi radna grupa koja će analitički ispitati stanje i probleme u vojvođanskoj kritičkoj produkciji.

Takođe je važan zadatak, koji se nalazi pred književnicima-članovima Aktiva, razvijanje književne kulture među mladima, a ostvarivaće se osjetljivim učešćem u stvaranju nastavnih planova i programa u školama i na fakultetima. Savremena književnost, rečeno je, mora dobiti odgovarajuće mesto u tim planovima, a predavači moraju biti osposobljeni da je tumače i tako poboljšaju interesovanje za nju među mladim čitaocima.

Informaciju o pripremama za predstojeći Kongres pisaca Jugoslavije članovima Aktiva podneo je predsednik DKV Šandor Bogdanfi. Dogovoreno je da se Kongres pisaca Jugoslavije održi sredinom decembra ove godine u Narodnoj biblioteci u Beogradu sa temom *Pisac u samoupravnom društvu*. Društvo književnika Vojvodine ima pravo da na Kongres delegira najmanje deset svojih članova, a može i veći broj, što zavisi od materijalnih mogućnosti. Pri konačnom odlučivanju, Društvo književnika Vojvodine imaće jedan glas, kao i svako drugo jugoslovensko udruženje pisaca. Moramo se truditi, saopštio je Bogdanfi, da obezbedimo prisustvovanje Kongresu uglednih pisaca koji su sticajem različitih okolnosti izvan republičkih i pokrajinskih udruženja književnika. Uprava Društva neće delegirati na Kongres nijednog pisca u čijem su delu i ponašanju izražene negativne nacionalističke opredeljenosti, kao ni one koji su došli u sukob sa idejnim orijentacijama SKJ ili koji danas nisu aktivni na novoj, dinamičnoj i revolucionarnoj liniji Saveza komunista Jugoslavije.

Milan Todorov

SASTANAK PISACA KOMUNISTA

Pisac u samoupravnom društvu

Treći sastanak Aktiva pisaca-komunista Vojvodine, koji je održan 8. novembra ove godine u Novom Sadu, imao je prvenstveni zadatak da na osnovu prethodno sačinjenih postavki, konkretnije progovori i odgovori na kompleksnu temu o položaju i zadacima pisaca u našem samoupravnom društvu. Druga tačka dnevnog reda odnosila se na pripreme za Kongres pisaca Jugoslavije.

U diskusiji, koja se zbog širine i složenosti teme ticala najrazličitijih problema, pojava i odnosa u sveukupnom književnom životu Pokrajine, a što je povremeno dovelo i do digresivnih tokova razgovora, ipak se na koncu iskristalisao određen fond dominantnih pitanja i stavova, relevantnih za kulturni život utoliko što je ovaj sastanak književnika-komunista održan svega nekoliko dana pred Skupštinu Društva književnika Vojvodine i neposredno pre Kongresa pisaca Jugoslavije.

U tezama za diskusiju zabeleženo je da je pisac u samoupravnom društvu ravnopravan član društva, bez ikakvih privilegija. Njegov položaj ravan je položaju radnog čoveka. Stvaralački rad pisca je od posebnog društvenog značaja. Međutim, u neposrednoj vezi sa statusom književnika kao radnog čoveka nalazi se za sada nerešeno pitanje novčanog i materijalnog vrednovanja rezultata rada koji u samoupravnom i socijalističkom društvu realizuju književni poslenici. Izražen je zahtev da rad pisaca bude valorizovan u skladu sa dohotkom ostalih neposrednih proizvođača.

Ocenjeno je da je za rešavanje velikog broja postojećih krupnih problema u oblasti književnog rada od neobično velikog značaja pravilan pristup organizovanju interesnih zajednica. Organizovanje interesnih zajednica koje se u društvenoj i kulturnoj stvarnosti pojavljuju kao novi oblici integrisanja kulture s organizacijama udruženog rada i ujedno kao mesto slobodne razmene rada, mora se izvršiti sa bitno drugačijeg

SMRT VISTANA HJU ODNA

Vistan Hju Odn (Wystan Hugh Auden), 1907–1973, britanski pesnik, dramatičar i libretista je, po porodici, poreklom Islandanin. Bio je, odista, Nordijac i po psihofizičkoj konstituciji i po emocijama. Graduirao je na nizu koledža, u razmacima, u Engleskoj, stekavši eruditna obrazovanja i saznanja. Brzo je postao oponent Eliotu (T. S. Eliot). Mnogo je »globtrotirao«, naročito s prijateljima-pesnicima Kristoferom Išervudom i Stivenom Spenderom. Saradivao je i s Bendžaminom Britnom. U nekoliko navrata posećivao je i našu zemlju. Ipak, malo je u nas prevedeno. Bibliografija mu je obimna: *Poems* (1930), *The Orators* (1932), *The Dance of Death* (1933), *The Dog*

beneath the Skin (1933), *Look, Strangers* (1936)... Skoro da nije prošla ni jedna godina bez njegove knjige. Značajnije duže pesme su mu: *The Orators*, *Letters from Iceland*, *Journey to a war*, *Another Time*, *The Double Man*, *For the time being*, *The Age of Anxiety*, *Nones*, *The Shield of Achilles*, *Homage to Clio* itd. Bio je poznat po slobodnom stihu velikog zamaha i iskrenosti političkog (marksističkog) mišljenja. Jedno vreme, pre rata, bio je i dvorski pesnik (poet-laureate) Engleske, a donedavno je predavao na univerzitetima u Sjedinjenim Državama kao slobodni profesor poezije.

KRATKA ZA PTICU-KUKAVICU

Niko te sad ne zamišlja da odgovaraš na zaludna pitanja
— KOLIKO ČU DUGO JOŠ ŽIVETI? KOLIKO SAM OSTATI?
HOĆE LI MASLAC JEFTINIJI BITI? —
niti je tvoj zapomag muževima nelagodan.

Komparirano s arijama velikih izvodača,
kao što ševa je, tvoja dvonotna partija
i naši najokoreliji nitkovi iskreno su šokirani
tvojim navikama gnezđenja.

Nauka, Estetika, Etika, mogu uhuktati-
ishuktati koliko god hoće
no tvoju magiju, ugasiti ne mogu: ti
razmenioća k'o što divljaka zadivljuješ.
Opčinjavaš opčinjavaš

Otuda, u mome dnevniku
gde normalno je jedino društvene obaveze
unosim i, odnedavna, smrti prijatelja, ja
nažvrljam godinu za godinom, uvek kad
prvi te put čujem
kao svetao trenutak.

Beteška i prevod
Janez Kocijančič

FILMSKA TRAKA

»Magbet« Romana Polanskog

Šekspir je veliki izazov za sineaste. Snimljeno je tridesetak različitih verzija njegovih najboljih drama. Među najbolje ostvarene filmove ubrajaju se režije Velsa, Zafirelija, Olivieja. Polanski se ekranizacijom *Magbeta* potvrdio kao veoma talentovan reditelj, čija je režija uspešnija od Velsa u *Magbetu* iz 1948.

Nije slučajno da se Polanski opredelio za *Magbeta*. On je produžetak nekih njegovih ranijih traganja i stvaralačkih opredeljenja koja se mogu sažeto definisati kao pokušaj analize karaktera suočenih sa novim i neočekivanim situacijama. Svi filmovi Polanskog imaju elemente fantastike. Sa njom se parodiralo u *Balu vampira*, ona izbija iz verističkih dekora jednog modernog njujorškog apartmana u *Rozmarinoj bebi*, fantastike ima i u njegovom prvom filmu *Nož u vodi*, snimljenom 1962.

Polanski je nastojao da *Magbeta* učini što je moguće više kinestetičnim, da uspostavi što veću raznolikost i dinamičnost izmene mesta radnje. Tako se razbijanjem filmskog prostora informišemo o nizu detalja koji omogućavaju da se uspostavi određena atmosfera, neophodna da bi film mogao dopreti do nas, da nam se veze između ličnosti učine opravdane. Već je prvi kadar filma zamišljen da sublimiše jedno stanje. U njemu vidimo polje posle bitke i vojnike kako ubijaju ranjene. U drugom primeru, neko kuca na vrata *Magbetovog* zamka. Ključar je izašao i pre nego što je došljake pustio urinirao je na zidine zamka.

Film je kratak takvim detaljima koji daju ubedljivost ambijentu i atmosferi. Polanski je majstor da stvori atmosferu, a naročito da oživi duh prošlih vremena. Još je u *Balu vampira*, najlepšem i najduhovitijem filmu o vampirima, demonstrirao tu svoju veštinu. Pri izboru glumaca trudi se da mu ličnosti imaju čudno ekspresivnu fizionomiju, koje izgledaju kao da su došle iz nekog drugog sveta.

U *Magbetu* je najslabije mesto režija fantastičnih prizora, izuzev, na samom po-

četku filma, veoma efektno režirane scene sastanka sudilja. Smešno deluje neuspeli filmski trik sa mačem koji pokazuje *Magbetu* put do kraljeve spavaće sobe. Isto tako, *Magbetove* vizije posle uzimanja magičnog napitka režirane su konvencionalno. U njima je stilizacija neuspela, oseća se preforsiranost, odsustvo prave stvaralačke inspiracije.

Čitav film režiran je moderno u tehnici dugih kadrova. Mada poneki kadrovi traju više od tri minuta, ne deluju predugo. Velika dužina kadra zahtevala je izvanredno gipku i pokretljivu kameru. Jedino su scene borbe bile snimane u kratkim kadrovima, sem poslednje, u kojoj je *Magbet* ubijen.

U odnosu na dramaturšku konstrukciju filma, smrt *Magbeta* je veoma važno mesto. Od početka je gledaocu trebalo pružiti jasnu sliku o ishodu borbe. *Magbetova* smrt morala se režirati na poseban način, jer, koristeći kratke kadrove, ne bi se znalo kako se borba odvija. Ona je snimljena u dugim kadrovima, u koje su bili interpolirani veoma kratki kadrovi posmatrača. Dinamika i uzbudljivost prizora bila je sačuvana zahvaljujući interpolaciji, predmetima koje su protagonisti rušili i stalnim izmenama situacije.

Film je montiran veoma živo, mada je montaža delimično redukovana zbog tehničke dugog kadra. Kod Polanskog nema nepotrebnog zadržavanja radnje, sve u filmu »teče«. Dva-tri kadra su dovoljna da bi se data scena definisala i već se prelazi na sledeću. Polanski čak i ne poštuje neka od ustaljenih montažnih pravila. Da bi kreirao što temperamentniju scenu, ne završava kadar kada glumac iz njega izađe, već nešto ranije.

Polanski je majstor mizanscene, to jest pokreta i rasporeda glumaca u kadru. Glumci mu tada nisu nikada haotično raspoređeni. U kadru kada leđi *Magbet* traži od muža da joj dā mačeve kraljevih čuvara, na levoj strani vidimo *Magbeta*, a na desnoj, ne čitavu figuru njegove žene, već samo ispružene ruke. Manje talentovan reditelj rešio bi scenu ili u širem planu, gde bi se oba glumca sasvim jasno videla, ili u dva kadra. U prvom kadru nalazio bi se samo *Magbet*, a u drugom ruke njegove žene. Ukoliko bismo scenu postavili u jednom kadru, dramatika i intimnost prizora bili bi zbog veličine plana potpuno uništeni. Polanski je veoma strog prema sebi, ne dozvoljava da ga vizuelna lepota kadrova odvuce od pravih ciljeva, da ga zavede, da mu otupi deystvo scene. Na primer, scena *Magbetovog* krunisanja, ma koliko bila impresivna i likovno harmonizovana, nije bila montirana od mnogo kadrova.

Lazar Nikolić

SMEDEREVSKA PESNIČKA JESEN

Četvrti tradicionalni festival jugoslovenske poezije *Smederevska pesnička jesen* održan je i ove godine (16. 17. i 18. oktobra). U te dane, u ovom gradu, okupilo se, iz svih naših republika i pokrajina, nekoliko desetina pesnika, i to od onih najpoznatijih (Gustav Krklec, Mira Alečković, Dara Sekulić, Boža Timotijević, Dragan Koldunžija) pa do onih koji se tek oglašavaju.

Prema zamisli organizatora, Festival je počeo otvaranjem izložbe originalnih rukopisa neobjavljenih pesama pesnika-česnika ovog Festivala i izložbom njihovih novozdatih knjiga. Zatim su prošlogodišnji dobitnici nagrada pročitali svoje nagrađene pesme. Čuli su se i stihovi mladih jugoslovenskih pesnika koji su izabrani Konkursom. U glavnom i najopširnijem delu večernjeg programa bilo je reči o savremenoj makedonskoj poeziji. Izbor iz ove poezije i uvodno izlaganje dao je književni kritičar dr Milan Đurčinov. On je tim povodom rekao:

»Književna tradicija u Makedoniji doživljuje svoju snažnu obnovu posle drugog svetskog rata, kada u okviru moderne soci-

jalističke zajednice jugoslovenskih naroda počinje da se razvija s velikim stvaralačkim poletom i zanosom.

Činjenica da se trenutak nacionalnog oslobođenja makedonskog naroda poklapa s prelomnim revolucionarnim preobražajem zajednice svih jugoslovenskih naroda, da se jedna sudbina dvostruko reflektuje kao neuporediva i nova, bitno određuje karakter i ritam kulturnog razvoja Makedonije tokom protekle dve i po decenije. U književnosti, posebno poeziji, pokretačko i inspirativno deystvo ove specifičnosti ima izuzetan značaj. Poezija je već prema svom predodređenju bila najbliža da izrazi nestrpiljivi napor jednog novog gledanja na svet, pesnikovu suočenost s jednom neviđenom stvarnošću, obavijenom izmaglicama mnogostrukih radanja.

Uz izlaganje dr Milana Đurčinova, kao ilustraciju, stihove makedonskih pesnika govorili su beogradski glumci Stevo Žigon, Bosiljka Boci i Stojan Dečermić.

17. oktobra, u prepodnevnom časovima, održan je simpozijum na temu *Funkcija i značaj angažovane pesničke reči*. U diskusiji su uzeli učeske Radojica Tautović, Bogdan A. Popović, Mira Alečković, Radovan Pavlovski i drugi. Mira Alečković je rekla: »Poezija ne može da promeni svet naglo kao revolucija, ali može da ga učini lepšim i boljim, utičući preko svoje umetničke reči na ljude. Ja ne shvatam angažovanje u uskom utilitarnom smislu, za mene je pesnik angažovan uvek na strani života...«

Uveče ovog dana govoreni su stihovi pesnika-radnika i neobjavljene pesme o Revoluciji.

Poslednjeg dana ovog festivala održan je *Matine dečje poezije* na kome su se deca susrela sa svojim piscima Gustavom Krklecom, Živojinom Karićem, Božom Timotijevićem i drugim. A na *Centralnom mitingu poezije* neobjavljene pesme čitali su svi učesnici Festivala. Potom je žiri, kome je predsedavao Radojica Tautović, saopštio odluku o nagradama:

Nagrada *Zlatna struna* (statua i 3000 dinara) za najbolje pesničko ostvarenje pripelo na Festival dodeljena je Radovanu Pavlovskom, za pesmu *Železna reka*:

Da sednem da predahnem na tom sprženom
brdu
Zlato drevno da otkopam i u odeždi
carskoj vremena davnih da se javim i
dozovem

Da na zemlju snimim mesečinu
i porod i poljupce njene da pronađem
I sve tako putem ka Reci gde na povratku
iz Vaseljene mene opet ima

U toploti prvih reči i zrelih kupina
među devojkicama i strujama reke
kamen bačen od Boga tu na pragu

Da zgazim
da se prekrstim
i u snu da sebi nađem Sunce

Tu postojanost
koju gledam
i koja mene gleda

Nagrada *Smederevski Orfej* (1000 dinara) za najbolje pesničko ostvarenje članova Književnog kluba iz Smedereva dodeljena je Risti Vasiljevskom, za pesmu *Dečacima ozbiljnog vremena*. Nagrada Republičke konferencije Saveza omladine Srbije (1500 dinara) za najbolje pesničko ostvarenje mladih pesnika dodeljena je Vladi Iliću, za pesmu *Tiho bleštanje u tvrđavi*. Nagrada Opštinskog odbora SUBNOR-a (3000 dinara) za najbolje pesničko ostvarenje sa temom iz Revolucije dodeljena je Dari Sekuliću, za pesmu *Jeka Gore Petrove* i Draganu Koldunžiji, za pesmu *Srbija na sahrani svojih sinova*. Nagrada Opštinskog sindikalnog veća (2000 dinara) za najbolje pesničko ostvarenje pesnika-radnika dodeljena je Miladinu Mihajloviću za pesmu *Treća smena*. Nagrada smederevskog lista *Naš glas* (1000 dinara) dodeljena je Veri Branković-Majskoj za pesmu *Na rođendan*.